

Subiecta fit ei tanquam infirmior, ut regnetur.

Caput V I.

FILII obedite parentibus vestris in Domino. Parat illos disciplinæ, qua illos à parentibus secundum Deum præcepit erudiri.

Hoc enim iustum est. Ut mutuam invicem dilectionem exhibeatis.

Honora patrem tuam, & matrem tuam. Jubet honorare parentes, sed bonos. Cæterum contra Deum viventes, ipse etiam Moyses prohibuit agnoscere.

Quod est mandatum primum. In secunda tabula primum, quæ ad humanitatem pertinentia præcepta sex numero continebat. Prima enim tabula proprie officia exigebat.

In promissione, ut bene sit tibi, & sis longævus super terram. Non in hac terra, in qua impii nonnunquam, & in parentes scelesti, senescunt: sed super terram illam quam Dominus mitibus promittit, in qua iusti habitabunt, & cuius bona visuros esse se credunt.

Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros, sed educate illos in disciplina & correptione Domini. Sive in moderatione. Et non irrationabiliter verberando: sive ne eos ad sæcularia studia provocantes, iracundiam discere faciatis: sed divina legis eos instituite disciplinis: talibus ergo parentibus præcepit obedire.

Servi obedite dominis carnalibus. Non enim venit Christus conditiones mutare. Nam servitium non natura dedit, sed captivitas fecit: neque ex maledicto Cham, ut quidam putant, cum ex eo reges legamus esse generatos. Maledictum illud in filiis Cham impletum est, qui Israel sunt subjugati. Providet sanè hic Apostolus ne doctrina Dei in aliquo blasphemetur, si credentes servi suis dominis inutilis fiant. Et qui forte permixtus erat, alios servos fieri Christianos, de ipsis jam factis incipiat pœnitere. Si vero viderit eos in melius profecisse, & ex infidelibus fideles effectos, non solum alios optabit credere, famulos suos: sed etiam ipse fortasse salvetur.

Cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri. Cum omni obedientia & festinatione humilitatis: priori superbia & simulatione deposita.

Sicut Christo. Hoc in Christo fit, quicquid ejus contemplatione hominibus exhibetur.

Non ad oculos servientes, quasi hominibus placentes. Non timentes dominos tantum, quasi ipsis, non Deo placere volentes.

Sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo. In his quæ Dei non sunt contraria voluntati. In multis enim concordat cum lege naturali animus dominorum: quia servos & fideles, & sobrios, & castos, & humiles habere desiderant.

Cum bona voluntate servientes, sicut Domino, & non hominibus. Non cum murmuratione, ne apud homines gratia, apud Deum mercede privemini.

Scientes quoniam unusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, sive servus, sive liber. Quicquid propter Dominum feceris, habebis ab ipso mercedem, nec te desperare faciat conditio servitutis.

Et vos Domini eadem facite illis. Ne si fugerint, tuæ malitiæ incipias deputare, non legi. Hoc etiam paganus fecisset, si aliter tractaretur præceptum: & tu audire de illo non vis quod iustum est?

Remittentes minas: scientes quia & illorum & vester Dominus est in cælis: & personarum acceptio non est apud Deum. Minamini, propter disciplinam: sed remittite, propter misericordiam: & ut vobis à vestro Domino remittatur, apud quem utique unum estis: ut hæreditas quæ promissa est, una sit in vobis.

De cætero, fratres. Generaliter Epistolam exhortatione concludit.

Confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus. Exemplum Domini & virtute.

In tute vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli. Contra spirituales hostes spiritualia arma sumenda sunt: ut à dissimilitudine naturæ diaboli armorum fortitudine protegetur.

Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem. Caro & sanguis, homo dicitur.

Sed adversus principes & potestates. Qui sibi principatum in hujus mundi homines usurparunt: & qui ignorantés animas per peccata seducunt.

Adversus mundi rectores tenebrarum harum. Contra demonum potestatem, qui sibi in homines mundi hujus potestatem capientes, ignorantia erroribus præsumunt, qui tenebris comparantur, sicut ipse ait: Fuitis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.

Contra spiritualia nequitia in caelestibus. Sunt autem spirituales bonitates in caelestibus, in aère, ubi volucres cæli appellantur.

Propterea accipite armaturam Dei. Quia tales habetis inimicos.

Ut possitis resistere in die malo. Non sibi malus est dies, sed nobis, quando impugnamur à malo.

Et in omnibus perfecti stare. Non in aliquantis perfectum vult hominem. Sed & hoc notandum, quod omnes ad perfectionem hortatur.

Stare ergo succincti lumbos vestros. Perfectè state, lumbis mentis succincti, hoc est, in omni prælio præparati, & ab omnibus curis sæculi expediti.

In veritate. Non hypocriti: nemo enim coronatur, nisi qui legitime certaverit.

Et indui lorica m justitie. Sicut lorica multis circulis vel armillis intextitur: ita & justitia diversis virtutum connectitur speciebus. Monet autem non solum peccatoris conscientiam, sed & ventris continentiam: necnon & ad fœmorum usque pertingit libidinem coercendam.

Et calcia pedes in præparatione Evangelii pacis. Cum fiducia incedentes intrepidè prædicare.

In omnibus sumentes sentium fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. In omnibus certaminibus fide muniamur. Quia sicut scutum, iporum quoque armorum defensio est: & sine hoc omnis armatus inermis est: ita & hæ virtutes sine fide salvare non possunt. Nam sicut scutum omnia injecta repellit & recurit: ita & fides omnes diaboli persuasiones extinguit, quamvis quasi lumen rationis habere videantur.

Et galeam salutis assume. Quæ omnes capitis sensus à pravis officiis protegat & abscondat.

Et gladium spiritus quod est verbum Dei. Nemo militum audeat ad bellum sine gladio proficisci: se enim utrumque tueri potest, sed hostem non valet occidere. Nonnunquam etiam ab audaci inimico perimitur, & armis omnibus expoliatur: ita sine Dei verbo, justitia omnis intuta est.

Per omnem orationem & obsecrationem. Semper hunc gladium postulate.

Orantes omni tempore in spiritu. Non impediatis orare semper, & pro rebus spiritualibus deprecari.

Et in ipso vigilantes in omni instantia & obsecratione. Nihil enim prodest dormientes more latere corpore, & animo prægravari: dum in hac vanitate, nec ab homine possit aliquid impetrari.

Pro omnibus sanctis. Sancti estote, ut possitis orare pro sanctis.

Et pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia notum facere mysterium Evangelii. Ut abundanter & sine metu exponam persecutiones vel odia Judæorum, muniti in Christi populi ratione.

Pro quo legatione fungor in catena ista, ita ut in ipso audeam prout oportet me loqui. Omnis enim verbi legator, talia necesse est ut sustineat, sed verbum Dei non potest alligari: tunc enim major fiducia erit, si rationabiliter dicatur, & si abundanter exprimat ratione.

Ut autem & vos sciatis qua circa me sunt, quid agam, omnia vobis nota faciet Tychicus charissimus frater, & fidelis minister in Domino, quem misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis qua circa nos sunt, & consuletur corda vestra. Sollicitè agit, non solum ut proficiat, sed & ne in tribulationibus deficiat, vel ne in aliquo contitetur.

Pax fratribus & charitas cum fide à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo. Pax, & charitas, & fides, perfectum faciunt Christianum. Tamen sine fide infructuosa est charitas, sicut fides sine charitate vel pace. Charitas major est pace. Potest enim odio non haberi quis, non tamen & amari.

Gratia cum omnibus qui diligunt Dominum nostrum Jesum Christum in incorruptione. Amen. In quorum corde, adulterino more per sæcularia christi dilectio non violatur.

Explicit Commentarius in Epistolam ad Ephesios.

COMMENTARIUM IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES

Caput I.

PAULUS & Timotheus servi Jesu Christi. Ambo servi, non ambo Apostoli. Omnis enim Apostolus, servus: non omnis autem servus, Apostolus.

Omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis. Quia nemo sine Christo sanctus est: & sanctis non omnibus Philippensibus, id est, non etiam paganis.

Cum Episcopis & Diaconibus. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo. Hic Episcopos Presbyteros intelligimus: non enim in una urbe plures Episcopi esse potuissent, sed etiam hoc in Apostolorum Actibus habetur.

Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri. Bonorum memoriam cum gratiarum actione celebrat.

Semper in cunctis orationibus meis. Ostendit circa eos dilectionem suam, pro quibus semper orat.

Pro omnibus vobis. Quia omnes tales estis.

Cum gaudio deprecationem faciens. Non in peccati alicujus tristitia, vel mœrore.

Super communicatione vestra in Evangelio Christi. Quia mihi communicatis in Evangelio prædicando.

A prima die usque nunc. Ab initio fidei vestræ: deprecor, ut perseveretis, sive quod communicatis ab initio prædicando.

Confidens in hoc ipsum. Confido me impetrare. *Quia qui capis in vobis opus bonum.* Cæpit doctrinam sive gratiam scientiæ largiendo.

Perficiet. Perficiendo quod docti fuerint ut doceant.

Usque in diem Christi Jesu. Usque ad diem, quo de corpore recedebant. Ex quo jam ad Domini unusquisque servatur adventum.

Sicut est mihi iustum hoc sentire pro omnibus vobis. Charitas enim omnia sperat.

Eo quod habeam vos in corde & in vinculis meis. Tantum vos diligo, ut mihi memoriam vestri, nec hæc tribulatio, nec sollicitudo defensionis auferat.

Et in defensione & confirmatione Evangelii. Confirmatio Evangelii, est constans tolerantia prædicantis.

Socios gaudii mei omnes vos esse. Hoc sentio de vobis & credo, quia sicut mee tribulationis focii estis, ita eritis & gaudii sempiterni. Sive sic: scio vos ita Evangelio credidisse, ut etiam in tribulationibus meis pro ejus defensione mecum pariter gaudeatis.

Tertis enim mihi est Deus: quomodo cupiam omnes vos esse in visceribus Jesu Christi. Sive esse ejus in visceribus, sive ita vos desidero tanquam viscera Christi.

Et hoc oro, ut charitas vestra magis ac magis abundet. Ut vos in eo quod habetis, amplius abundetis.

In scientia, & in omni sensu, ut probetis potiora. Notandum quia scientibus adhuc scientiam deprecatur, ut sincerus in omnibus esse valeant. Nemo enim æger sanari possit, agnoscit.

Ut sitis sincerus & sine offensa in diem Christi. Sinceris materia est, quæ naturam suam servat, nulla extrinsecus corruptione fucata, tale vinum semper in melius proficit, non in pejus.

Repleti fructu justitie per Jesum Christum. Non solum sincerus ab omni corruptione sitis, sed etiam fructu justitiæ, abundetis exemplo Christi: qui non modo malitiam non habet, sed etiam bono redundat.

Tom. V.

In gloriam & laudem Dei. Ut gloriatur Deus in actibus vestris.

Scire autem volo vos fratres: quia qua circa me sunt. Hic consolatur eos de sua tribulatione: quia audierant eum vincitum in urbe Roma custodiri.

Magis ad profectum venerunt Evangelii, ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo, in omni prætorio, & in cæteris omnibus. Non solum non obfunt, sed etiam profuerunt, dum manifestatur me non pro aliquo crimine, sed pro Christo omnia sustinere.

Ut plures à fratribus in Domino confidentes. Plures mea tribulatione constantes effecti sunt, quam doctrina.

In vinculis meis abundantius audeant sine timore verbum Dei loqui. Vinculorum meorum exemplo sunt incitati, dum me viderunt pro Christo libentissimè sustinere.

Quidam quidem & propter invidiam & contentionem. Dum mihi apud credentes gloriam auferre se putant, ne solus mihi vindicare videar scientiam prædicandi.

Quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant. Alii etiam alios salutare volentes, fideliter Christum annunciant.

Quidam ex charitate. Quidam verò ex mea charitate adjuvant me, Evangelium defendendo.

Scientes quoniam in defensione Evangelii positus sum. Non humana dilectionis affectu, sed quia sciunt me à Domino ad defendendum Evangelium ordinatum.

Quidam autem ex contentione Christum annunciant non sincere, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis. Alii dolore prædicant ad me gravandum, quasi plures discipulos facientem, & doctrina mea, totum orbem implere conantem: ut ex hoc saltem major mihi cumuletur injuria, vel preflura.

Quid enim? Dum omni modo, sive per occasionem. Odii, vel invidia.

Sive per veritatem. Simplicis vel puræ prædicationis.

Christus annuncietur: & in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Non mihi curæ est qua prædicent mente, dummodo (quod cupio) Christi nomen omnibus innotescat, & à multis credatur. Quapropter & modo gaudeo, & in futuro gaudebo.

Scio enim quia hoc mihi proveniet ad salutem, per vestram orationem. Quod mihi nocere putant, in salutem proveniet: quia non solum per verbum & passionem meam: sed etiam per odium Christi Ecclesia augmentatur.

Et subministrationem spiritus Jesu Christi. Quia ad meam per omnia salutem gubernati.

Secundum expectationem & spem meam. Quia de omnibus his expecto & spero mercedem.

Quia in nullo confundar. Neque in vita, neque in morte, neque in contumeliis, neque in opprobriis: denique in nullo Apostolus confundebatur. Nos in omnibus erubescimus: & in quo vituperamur, ultra non facimus, quamvis secundum Deum cœperimus: unde ostendimus nos laudibus, non Christo servire. Apostolus non confundebatur in catenis, nos confundimur in opprobriis.

Sed in omni fiducia, sicut semper: Nulla res me poterit deterere.

Et nunc magnificabitur Christus in corpore meo. Inimicis suis insultat, quod ei nocere non valeant. Si enim cum occiderint, martyrio coronabitur. Si servaverint ad Christum annunciantem, plurimum facient fructum.

Sive per vitam, sive per mortem. Et vita nostra & X x x ij

mors ad magnificentiam pertinet Christi.

Mihi enim vivere Christus est. Non alia causa volui vivere nisi Christi, ut ejus corpus edificem.

Et mori lucrum. Corona.

Quod si vivere in carne, hic mihi fructus operis est. Si vivere in carne me voluerint, habebō tempus operandi.

Et quid eligam, ignoro: coarctor autem ē duobus. Intantum mihi utraque conveniunt, ut quid eligam scire non possim.

Desiderium habens dissolvi & esse cum Christo, multo magis melius: permanere autem in carne, necessarium propter vos. Illud melius mihi, istud necessarium vobis. Et mortem illos non timere, sed diligere debere eos, suo demonstrat exemplo: & ut non contristentur, mansurum se in carne spiritu propheticō promittit.

Et hoc confidens scio, quia manebō. Non solum credo, sed etiam certissimē novi.

Et permanebō omnibus vobis. Non mihi, id est, non mei causa.

Ad profectum vestrum, & gaudium fidei. Ut profectum de fructu fidei vestræ, & gaudium habeatis, sive ut gaudeatis: quia vestra me fides & oratio conservavit.

Ut gratulatio vestra abundet in Christo Jesu in me, per meum adventum iterum ad vos. Ut postquam viderim vos, iterum abundantius gratulemini.

Tantum dignē Evangelio Christi converserim. Omnia ejus præcepta servantes, sive dignē Evangelii prædicatoribus conservare debetis.

Ut sive cum venero & videro vos, sive absens audiam de vobis: quia statis in uno spiritu. Sicut legimus: quia erat eis cor unum & anima una: nec quicquam suum dicebat, sed erant illis omnia communia.

Unanimes, collaborantes fidei Evangelii. Omnis pugna unanimiter aggressa victoriam parit.

Et in nullo terreamini ab adversariis, quæ est illis causa perditionis, vobis autem salutis. Neque verlutis disputationibus, nec passionibus, opprobriisque turbemini. Quia vobis magis ad mercedem possunt prodesse. Sicut Apostoli ibant gaudentes: quia pro nomine Domini digni habiti sunt contumeliam pati.

Et hoc à Deo, quia vobis donatum est pro Christo. Quia vult vos coronari probatos: sicut Job permittitur tentari. Quia nec vinci habebat, & ejus gloria amplianda erat adversario superato atque confuso.

Non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini. Ocasio fidei à Deo donata est: quia si non venisset Christus & docuisset, non utique crederemus: ceterum & fidem voluntariam in actibus legis legimus: non solum ergo vult ut fidei meritum, sed etiam ut martyrii præmium habeatis, dum vos tentari Deus patitur ut vincatis.

Idem certamen habentes, quale & vidistis in me, & nunc audistis de me. Nihil novum patimini: sed hoc quod præsentem vidistis in me, & nunc absentes de me audistis. Non sit ergo illud vobis indignum, in quo nos confexistis gloriari.

Caput II.

S*i qua ergo consolatio in Christo.* Si in omni tribulatione ab ipso solo consolamini, non sit vestra consolatio, patri-monium terrenum.

Si quod solatium charitatis. Charitas Christi, non amicorum.

Si qua societas spiritus. Spiritualium, non carnalium.

Si qua viscera miserationis. Vestri miseremini potius quam parentum.

Inplete gaudium meum. Quod jam habeo ex parte: in talibus enim doctor exultat. Aliter: Si qua mihi à vobis consolatio exhibetur in Christo, & si quod solatium charitatis: si qua vos societas spiritus connectit, & si qua sint apud vos viscera pietatis: hoc mihi præstat, quod rogo, ut gaudium nostrum unitatis & electionis impleatis.

Ut idem sapiatis, eamdem charitatem habentes, unanimes idipsum sentientes. Nolite charitatem scindere: sentiendo diversa.

Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam. Ne aliquid, non Dei æmulatione faciatis, sed ut quisque alius videatur.

Sed in omni humilitate superiores sibi invicem arbitran-tes. Si omnes à quibus injuriam patimur, superiores esse

arbitraremur: faciliè patientiam servaremus. Nemo enim à patre, vel à Domino ægrè fert se injuriam consecutum.

Non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum. Non quæ nobis solis expediunt, sed quæ aliis profunt.

Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Jesu. Vult ostendere Christum, non pro se, sed pro aliis passum: sive, Tam humilis sensus sit in vobis, quam fuit in Christo. Multi præterea hunc locum ita intelligunt, quod secundum divinitatem se humiliaverit Christus, secundum formam videlicet secundum quam æquam æqualitatem Dei, non rapinam usurpaverit, quam naturaliter possidebat. Et exinanivit se, non substantiam evacuans, sed honorem declinans: formam servi, hoc est, naturam hominis induendo: & per omnia homo tantummodo atque humilitatis suæ obedientiæ, nec crucis mortem recusando. Quod in Christo Jesu, secundum quod unctus est, Christus est: Jesus nomen accepit: hoc est, secundum hominem.

Qui cum in forma Dei esset. In qua erat, sive quia ab-que peccato erat: ad imaginem Dei scilicet.

Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo: sed semetipsum exinanivit. Quod erat humilitate, celavit: dans nobis exemplum, ne in his gloriemur quæ forsitan non habemus.

Formam servi accipiens. Ita ut etiam pedes lavaret discipulorum.

In similitudinem hominum factus. Interdum similitudo recipit veritatem: nam genuit Adam filium secundum imaginem & similitudinem suam, & vocavit nomen ejus Seth. In similitudine humana humilitate serviendo, cum omnium Dominus esset.

Et habitu inventus ut homo. Hoc ut verum sit, sicut quasi unigeniti à patre, ita intelligendum.

Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem. Ut nobis perfectæ obedientiæ monstraret exemplum.

Mortem autem crucis. Quia nulla mors potest esse deterior.

Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen. Quia se assumptus homo humiliare dignatus est, divinitas quæ humiliari non potest, eum qui humiliatus fuerat, exaltavit. Sed & illi donatum est nomen, quia ante non habuit: unde rectus locus hic secundum humanam naturam intelligendus est, quam divinam. Si ergo nos ex alto respicimus, exemplo Christi fratribus serviamus. Si enim ille Dominus & magister, servis & discipulis ministravit: quanto magis nos æqualibus & majoribus servire debemus, & Deo & sanctis ejus usque ad mortem etiam obedire: ne magistrum humilem, superbi discipuli non sequamur: & Dominum mitem servi contemnamus ingrati.

Quod est super omne nomen. Cui enim angelorum dixit, filius meus es tu.

Ut in nomine Jesu omne genu stectatur caelestium, terrestrium. Ut omnes simul hominem adorent cum verbo assumptum.

Et infernorum. Hic infernorum custodes inducit.

Et omnis lingua constiteatur. Omnia gentium scilicet.

Quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei patris. Hoc est, in natura & gloria deitatis, dum ejusdem est gloriæ cuius pater.

Itaque charissimi mei, sicut semper obedistis. Exemplo ejus qui usque ad mortem obedivit.

Non in presentia mei tantum. Quasi servi ad oculum servientes.

Sed multo magis nunc in absentia mea. Quia si quid me præ-sente liberius agebatis, corrigere poteram.

Cum metu & tremore vestram salutem operemini. Non cum negligentia, sed sicut ait Job: Verebar omnia opera mea propter Deum, sciens quod non parceres delinquenti. Et super humilem, & quietum, & trementem verba Dei Spiritus sanctus requiescit.

Deus est enim qui operatur in vobis, & velle, & perficere. Velle operatur suadendo, & præmia promittendo. Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Ceterum perficere nostrum omnino nec velle, quicquam est: quia utrumque ejusdem loci definitione tenetur.

Pro bona voluntate. Si in eamaneatis.

Omnia autem facite sine murmurationibus. Ingratus est ser-

vus, qui gravia Domini sui queritur esse præcepta. Qui enim mutmurat de præceptis, dubitat de præmiis. Hic etiam si operatur, non est sine querela. Unde alibi ait: Neque mutmuraveritis: & cætera.

Et hastationibus. De mercede futura.

Ut sitis sine querela, & simplices filii Dei sine reprehensione. Sicut Deus vos fecit. Considerate cuius filii sitis: qui cum in omnibus sanctus ac purus sit, filios non potest habere degeneres.

In medio nationis prave atque perverse. Quæ omnem rationabilis naturæ pervertit ordinem, & perdidit.

Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Sic luceat Dei genus in genere humano, sicut sol & luna illuminant mundum.

Verbum vite continentes. Ut per vos illuminentur, & exemplo constententur.

Ad gloriam meam. Gloria patris filiorum est, ut ait: Salomon.

In die Christi. In die iudicii.

Quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi. Qui talem Deo populum acquisivi.

Sed & si immolator supra sacrificium & obsequium fidei vestre: gaudeo & congratulor omnibus vobis. Etiam si occidar: quia sacrificium & obsequium fidei vestræ obtuli Deo: vincit profectus vestri gaudium, tristitiam penæ vel mortis: sive jam non timeo mori sacrificio fidei vestræ consummato: sive quia fidei vestræ ministravi.

Idipsum autem & vos gaudeo, & congratulamini mihi. Quia mihi grande præmium est pro vobis occidi: sive quia mihi expedit solvi.

Spero autem in Domino Jesu Timotheum me cito mittere ad vos. Dat exemplum non temere quod definiendi, sed omnia spe Domini promittendi.

Ut & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt. Ut sciat quia vos meæ passionibus minimè teruerunt.

Neminem enim habeo tam unanimes, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. Qui ita mecum pro omnium vestrum salute sollicitus sit.

Omnes enim quæ sua sunt, quarunt. Commodum vel quietem, nolentes pro anima tribulari.

Non quæ Jesu Christi. Non curantes de corpore, vel exemplo Christi, qui pro omnium salute mori minimè reculavit.

Experimentum autem ejus cognoscite. Ut qualis sit noveritis.

Quoniam sicut patri filius, mecum servavit in Evangelio. Secundum hominem, propter homines factus obediens usque ad mortem.

Hunc igitur spero me mittere ad vos mox ut videro quæ circa me sunt. Modo enim incertus sum.

Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos cito. Non solum illum mitto quem unicum habeo solatium.

Necessarium autem existimavi Epaphroditum fratrem, & cooperatorem. Necessarium vobis & cooperatorem propter Evangelii opus.

Et commisionem meam, vestrum autem Apostolum. Commilito propter honorem: quia & ipse acceperat in illis apostolatus officium.

Et ministrum necessitatis meæ mittere ad vos. Quia venit meæ necessitati ministrare pro vobis.

Quoniam quidem omnes vos desiderabat. Charitatem ejus circa illos sollicitam commendat, ut & ipse ab eis amplius diligitur.

Et mæstus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum. Tristitiæ vestræ causa mæstus erat, eo quod vos per infirmitatis suæ nuncium paveret nimium contristatos.

Nam & infirmatus est usque ad mortem, sed Deus misericors est ejus. Ut majorem docendo colligat fructum.

Non solum autem ejus, verumetiam & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem. Ne tristitiam carceris tristitia defolationis augetet.

Estimantius ergo misi illum, ut viso illo, iterum gaudeatis. Pro cuius absentia novi vos contristari.

Et ego sine tristitia sum. Quam mihi vestra tristitia generat.

Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino. Solventes si quem scrupulum de ejus tarditate animus fortè susceperat.

Et ejusmodi cum honore habetote. Non solum hunc qui vester est doctor, sed & omnes qui talis gratiæ sunt, honorate.

Quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit. Qui mihi non timuit in carcere ministrare.

Tradens animam suam. In manus inimicorum: hoc est, paratus ad mortem.

Ut impletet id quod ex vobis deerat erga meum obsequium. Ut reliquum vestrum erga me solus impletet obsequium.

Caput III.

D*e cætero fratres mei gaudeo in Domino.* Non in rebus humanis, vel in aliquo præterquam in Domino gaudeatis.

Eadem vobis scribere mihi quidem non pigrum. Eadem repetere quæ præsens dixeram.

Vobis autem necessarium. Sicut hortō crebrius irrigari.

Videte canes. Hic contra pseudoapostolos ait Christi Evangelium lacerantes.

Videte malos operarios. Qui quod nos bene construximus, destruere conantur.

Videte concisionem. Concisio enim potius, quam circumcisio sunt dicendi.

Nos enim sumus circumciso, qui spiritu servimus Deo. Nos sumus viri Judæi, qui non unius membri pellem, sed totius carnis vitia amputamus, spiritualiter scilicet circumcisi.

Et gloriamur in Christo Jesu: & non in carne fiduciam habentes. In sola fide Christi, non in circumcissione carnali.

Quamquam & ego habeam confidentiam in carne. Ne quis putet me hoc ideo dicere: quia ego gloriandi causam non habeam, & idcirco non gloriar.

Si quis alius videtur confidere in carne: ego magis circumcisus octavo die, ex genere Israel. Quia ex illis fortè aliqui erant proselyti: ego secundum genus, non post annos, ut aliqui peregrini.

De tribu Benjamin. Quæ semper cum Juda conjuncta fuit.

Hebræus ex Hebræis. Non ex gentibus proselytus.

Secundum legem Phariseus. Legis peritus vel divinus à turba, qui non possem posse quod probarem.

Secundum æmulationem persequens Ecclesiam Dei. Tantam habui æmulationem, ut nescius etiam Ecclesiam infestarem.

Secundum justitiam quæ in lege est. Primus fui in omnibus in quibus illi falso gloriatur: sed quia hoc tempore illa non valere cognovi, ideo illa nullius duco momenti, & tanquam impedimenta projicio quibus me vitam acquirere posse putabam.

Conversatus sine querela. Omnium justificationum, & cæremontiarum purificationem, & mandata complebam: sed hæc nulla putavi, dum crederem Christo quæ lex ipsa promiserat.

Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. Ad comparationem inventi auri, contemnitur aramentum, quamvis ab uno sit conditum, & pro temporis qualitate necessarium.

Verumtamen existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam Jesu Christi Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora. Stercora ciborum sunt reliquæ, & quondam rerum utilium purgamenta.

Ut Christum lucrificiam: ut & inveniar in illo. Ut Christum habeam caput, & ejus inveniar membrum.

Non habens meam justitiam quæ ex lege est. Hoc est, meo labore quæsitam.

Sed illam quæ ex fide est Christi Jesu, quæ ex Deo est justitia in fide. Sed illam quæ à Deo proprie, & sola fide collata est Christianis.

Ad cognoscendum illum. Ut beneficium ejus perfectè cognoscam.

Et virtutem resurrectionis ejus. Quia ideo surrexit, ut nos similiter resurgamus. Qui autem hoc verè cognoscit, satis agit, si omnino non peccet.

Et societatem passionis illius: configuratus morti ejus. Si enim compatimur, & convivemus.